

**ASPECT IN TURKISH: INTERACTION BETWEEN
TYPES OF VERBS, ARGUMENT STRUCTURE,
MORPHOLOGICAL STRUCTURE AND ADVERBS
IN THE PRE-SCHOOL STORYBOOKS**

**Türkçede Görünüş: Okul Öncesi Hikâye Kitaplarında Eylem
Türleri, Üye Yapı, Biçimbirim ve Belirteç Etkileşimi**

Hale ORTAKÖYLÜOĞLU¹

Abstract

In the mother-tongue acquisition process, language acquisition theories suggest that language input provides children with the ability to use tense and aspect markers competently. The purpose of this study is to analyze the phenomena of aspect in storybooks considered as significant written input, especially at the pre-school and early childhood period in which the language acquisition process is fast. In line with the aim of the study, a small scale database is set up with the verbs in six storybooks chosen considering the developmental characteristics of the children at this stage. The situation types of verbs, their argument structures, the aspectual markers attached to them and the adverbial usages are represented. Furthermore, the interaction among these structures is presented with their frequency of usage. In terms of the method, the qualitative and the quantitative data analyses based on Smith (1991)'s Aspect Theory classification are carried out. The qualitative analysis is done via classifying the lexical aspects of the verbs, the argument structure-morphological marker and the usage of the verb-adverb interaction using the Excel Program. The quantitative data analysis is done via specifying the distribution and frequency of usage of the qualitative data in the database. The results indicate that the significant number of the 242 verbs used in the storybooks is constituted of achievement and state verbs. Achievement verbs, in accordance with the text properties, are frequently used with past/perfective marking -DI and -mİş. This result seems to support the Aspect Theory. The other significant results of the study are that the verbs are mostly associated with bare noun phrases, and the time adverbials are the most frequently used adverbs modifying all types of verbs.

Key Words: *Aspect, grammatical aspect, lexical aspect, mother-tongue acquisition.*

Özet

Anadili edinimi sürecinde, edinim kuramları, dilsel girdinin çocuğa zaman ve görünüş ulamlarını yetkin kullanabilme yetisi sağladığını ortaya koymuştur. Bu çalışmanın amacı, özellikle dil ediniminin hızla tamamlandığının bilindiği erken çocukluk ve okul öncesi dönemde, yazılı girdi kaynağı olarak önem taşıyan hikâye kitaplarındaki görünüş olgularının görünüşlerini betimlemektir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, bu dönemdeki çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak seçilen altı hikâye kitabındaki eylemlerle küçük çaplı bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu eylemlerin hal türleri, üye yapıları, biçimbirimleri ve belirteç kullanımları betimlenmiştir. Ayrıca, bu yapıların birbirleriyle olan etkileşimleri kullanım sıklıklarıyla ortaya konulmuştur. Yöntem açısından Smith (1991)'in Görünüş Kuramı sınıflaması temel alınarak, verilerin nitel ve nicel çözümlenmeleri yapılmıştır. Nitel çözümlenme için eylemlerin sözcüksel görünüşleri Excel programında ulamlandırılmış, üye yapı-biçimbirim ve eylem-belirteç kullanımları

¹ Arş. Gör. Erciyes Üniversitesi, e-posta: hkavsar@hotmail.com

belirlenmiştir. Nicel çözümleme ise elde edilen nitel verilerin veritabanındaki dağılımı ve kullanım sıklığı belirlenerek yapılmıştır. Sonuçlar, hikâye kitaplarında kullanılan 242 eylemin önemli bölümünü bitirme ve durum eylemlerinin oluşturduğunu göstermektedir. Bitirme eylemleri, hikâye metninin özelliklerine uygun olarak, en sık bitmişlik/geçmiş gösteren -DI ve -MIŞ biçimbirimleriyle kullanılmıştır. Bu sonuç Görünüş Kuramını da destekler niteliktedir. Eylemlerin çoğunlukla yalın durumdaki ad öbekleri ile ilişkilendirildiği ve zaman odaklı belirteçlerin tüm eylem türleriyle en sık kullanılan belirteç türü olduğu bu çalışmanın diğer önemli bulgularındandır.

Anahtar sözcükler: *Görünüş, dilbilgisel görünüş, sözlüksel/sözcüksel görünüş, anadili edinimi.*

GİRİŞ

Hikâye türündeki yazınsal ürünlerdeki dil kullanımının anadili edinimi sürecindeki önemini Sever (2003: 158) şöyle belirtmektedir:

“Yazınsal nitelikli bir çocuk kitabı her şeyden önce çocuğa duyarlılık kazandıran, anadilinin sözcüklerini tanıtan bir araçtır. Anadilinin sözcüklerinin ve anlatım gücünün, çocuk edebiyatının dilinde de yaşam bulmasında temel sorumluluk, öncelikle çocuk adına yaratma-yazma duyarlılığı taşıyan sanatçılara düşmektedir. Bu sorumluluğun yerine getirilmesi, yapıtların Türkçenin anlatım olanaklarını ve kurallarını sezdiren birer araç olarak, anadili öğretim sürecinin de geleneksel anlayıştan kurtulup çeşitli yazınsal kaynaklarla gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır.”

Özellikle dil ediniminin hızla tamamlandığının bilindiği erken çocukluk ve okul öncesi dönemde, çocukların yazılı bir dilsel girdi kaynağı olan hikâye kitapları ile olan etkileşimlerinin edinim sürecindeki önemi açıktır. Bu nedenle, bu çalışma hikâye kitaplarının içerdiği dilsel öğelerin betimlenmesi gerektiğini ön görür. Okul öncesi dönemde çocuğa yöneltilen girdilerin temel özelliklerinin betimlenmesinin edinim çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Dil(bilgi)sel Zaman ve Görünüş

Zaman ve görünüş, durumların, olayların zamansal yapısı hakkında bilgi veren, birbirlerini tamamlayıcı işlev gören kavramlardır. Dil(bilgi)sel zaman, dış bakış açısı olarak (yansız), olayı zamana yerleştirmesi bakımından göstericidir. Görünüş ise, içsel bir bakış açısı olarak (yanlı), olayın içyapısı, olayın konuşucu tarafından algılandığı şekilde durumun niteliği ve çerçevesi hakkında bilgi sağlar. Bu görüşü destekleyen Akcan (2005: 9)'a göre zaman ve görünüş birbirinden ayrılmaz kavramlardır. Biri olayı içeriden diğeri ise dışarıdan görerek birbirini tamamlar. Bu kavramlar yalnızca eylem ile ilgili değil, tümce içindeki yönlendiricilerle de ilgilidir. Uzun (1998: 110)'un tanımlamasına göre dil(bilgi)sel zaman, eylemin anlattığı olayın gerçek zamanda bulunduğu konumu dilbilgisine yerleştirirken; görünüş ise olayın gerçek zaman boyutuna yerleşme şeklini gösterir. Diğer bir ifadeyle, bir olay geçmişte gerçekleşmekle geçmiş zamana ait olur; ancak bu olayın geçmişte anlık olarak mı yoksa süremde mi gerçekleştiğini görünüş belirler. Görünüş konusunda önemli çalışmalarıyla bilinen Smith (1991, 1997)'in görünüş kavramı; eylemin sözlük anlamına ilişkin bilgi, eylemin üyelerine ilişkin bilgi ve eylemin dilbilgisel çekimlenişine ilişkin bilgi ve bunların birbirleriyle olan etkileşimini temsil etmektedir. Görünüşsel anlam, salt eylemlerde veya eylem öbeklerinde değil, tüm tümcede saklıdır. Görünüş çözümlenmelerinde, üç kavram dikkate alınmaktadır: Konuşma zamanı, gönderim zamanı ve olay zamanı. Dil(bilgi)sel zaman, gönderim zamanı ve konuşma zamanını ilişkilendirir. Görünüş, olay zamanı ve gönderim zamanını ilişkilendirmektedir. Görünüşü iki bileşen kuramı adı altında dilbilgisine dayalı bakış açısı görünüşü (viewpoint aspect) ve sözlüğe dayalı durum görünüşü (situation aspect/situation types) olarak ikiye ayıran Smith (1997: 3) dilbilgisine dayalı görünüşü,

bitmişlik, bitmemişlik ve yansız olmak üzere üçe ayırmıştır. Sözlüğe dayalı görünüşü ise durum, etkinlik/edimsel, tamamlama, başarıma/bitirme ve anlık gerçekleşim (semelfactive) durum türü olarak beşe ayırmıştır.

Dilbilgisine dayalı görünüş Türkçede ekler yardımıyla tespit edilebilen bir görünüş türüdür (Benzer, 2009: 54). Bitmişlik ve bitmemişlik görünüşü ekler yardımıyla gösterilebilmekte olup bazen bir ek yalnızca bitmişlik görünüşüne sahip olurken bazen de aynı ek farklı kullanımlarda hem bitmişlik hem de bitmemişlik görünüşüne sahip olabilmektedir. Türkçede bitmişlik ve bitmemişlik üzerine yaptıkları çalışmalarında Erkman- Akerson (1994: 80-81) ile Göksel ve Kerlake (2005: 331), -DI ve -MIŞ eklerinin bitmişlik görünüşüne sahip olduğunu ortaya koymuştur. Türkçede sözlüğe dayalı görünüş çalışmalarından Erguvanlı-Taylan (2001: 105)'ın çalışması -DI eki ile bitmesine rağmen tümcelerın sözlüğe dayalı görünüş türlerinin zaman belirtici gibi iç değiştiriciler ile değiştiiğini ortaya koymuştur:

Şehirde iki saat dolaştık (Etkinlik).

İki saatte şehri dolaştık (Tamamlama).

Aniden araba ağaca çarptı (Başarma).

Nazan aniden hapsirdi (Ani).

Türkçede -DI eki hem geçmiş zaman eki olarak hem de bitmişlik görünüşü için kullanılmaktadır (Benzer, 2009: 44).

Türkçede çocukların görünüş eklerini zaman belirtme işlevi ile kullandıkları; -Iyor'un devinim eylemleri, -DI'nın tamamlanmış olayları, -MIŞ'ın ise tanık olunmamış deneyimleri anlatmakla kullanıldığı ve -DI biçimbiriminden daha sonra edinildiği gözlenmiştir (Erguvanlı-Taylan, 1996).

Anadilinde Zaman-Görünüş Edinim Sürecini Açıklayan Kuramlar

Alanyazında, bir çocuğun anadilinin zaman-görünüş biçimbiriminin edinim sürecini açıklamaya çalışan kuramlara ve ilkelerine bakıldığında geçerliliği hala tartışılan ve üzerinde çalışılan şu kuramlardan söz edilebilir:

İşlevsel Yansımanın Yokluğu Varsayımı (No Functional Projection Hypothesis):

Bu varsayım (Radford, 1990) "Çocuk dilbilgisi, zaman kategorisini de içeren tüm işlevsel kategorilerden yoksundur. Ancak dillere özgü olarak ilk görünüş biçimbirimleri zaman bilgisi sağlayabilir" ilkesini savunmaktadır. Bir zaman biçiminin kullanımını gerektiren bağlamlarda, çocukların yalın eylem biçimlerini veya çekimlenmemiş eylem biçimlerini kullanmayı tercih ettikleri bir başlangıç safhasından geçtikleri bilinmektedir. Bu safhada, çocuğun başlangıçta tümce yapısının başının veya sonunun kesik olduğu düşünölmektedir. Bu nedenle çocuğun ürettiği tümceler genelde sadece eylem öbeği konumunda bulunur. Ancak, kök eylemler veya eylem öbekleri zaman anlamı verebilmektedir. Örneğin, Rusçada, kök eylemler şimdiki, geçmiş ve gelecek zaman anlamı verebilir. Ayrıca, Rus çocuklar geçmişteki olaylara gönderimde bulunurken eylemlerle bitmişlik işaretleyicisini sık kullanma; şimdiki durumlara gönderimde bulunurken eylemlerle bitmemişlik işaretleyicisi kullanma eğilimi göstermektedir (Brun ve diğ. 1999: 123-124).

Zamandan-önce-Görünüş Varsayımı (The Aspect-before-Tense Hypothesis):

Zamandan-önce-Görünüş varsayımı, "Görünüşü belirtmek için zaman işaretleyicileri kullanılır" ilkesini benimsemiştir. Çocuğun, gösterici zaman kavramlarını kullanmadan,

durum-durum olmayan, bitmişlik-bitmemişlik gibi görünüşsel ayrımlara gönderimde bulunmak için zaman işaretleyicilerini kullandığını varsayar. Görünüş ve zamanın bir arada kullanılmasının zorunlu olmadığı dillerde ise görünüş işaretleyicilerinin zaman işaretleyicilerinden önce ortaya çıktığını kanıt olarak gösterir. Edininin erken safhalarında, zaman biçimbirimlerinin görünüşsel bilgiyi işaretlemek için kullanıldığı düşünülmektedir. Örneğin, Aksu-Koç (1998)'un çalışmasının sonuçları, Türk çocuklardan (21-30 ay arasındaki) toplanan verilerin, çocuk dilinde şimdiki zaman işaretleyicisi -Iyor'un ediniminin ilk safhalarında daha çok edimsellerle kullanıldığını göstermektedir. Bu işaretleyici "devam eden" mevcut bir olayı yani görünüşü belirtmektedir. Yetişkin Türkçesinde -Iyor işaretleyicisi hem şimdiki hem geçmiş zamanı birleştirmesine rağmen, çocuk dilinde geçmiş bağlamlarda kullanılmamaktadır. Geçmiş zaman işaretleyicisi -dI sürece ve sürecin tamamlanmasına eşit odaklanmıştır ve olayı bizzat yaşayan kişinin bakış açısını kodlamaktadır (yani dolaysız tanıklığın geçmişini kodlar). Bu işaretleyici genelde durum eylemlerinin son noktalılık değişimi ile görülür. Bir diğer geçmiş zaman işaretleyicisi olan -mIş geçmişlik anlamı taşır. Sonucu olan durumun gerçekleştiğini ima ederek, durumu dolaylı olarak deneyimleyen kişinin bilgisel bakış açısını kodlar (yani hem bitmişliği hem de fikir sahibi olunan geçmiş kodlar). Bu işaretleyici -dI işaretleyicisinden sonra kazanılır ve ilk ortaya çıkışları var olan durumlara gönderimde bulunmak içindir.

Shirai ve Andersen'nin (1995: 745) anadili ediniminde Görünüş Varsayımının (The Aspect Hypothesis) üç temel savunusu vardır:

- Çocuklar ilk olarak geçmiş (bitmişlik) işaretleyicisini baskın olarak bitirme ve tamamlama eylemleriyle kullanmaktadır. Sonra bu kullanımı edimsellere ve en son olarak durum eylemlerine genellemektedir. Bitmişlik/bitmemişlik ayrımını kodlayan dillerde, bitmemişlik yapısı bitmişlikten daha sonra görünmeye başlar ve bitmemişlik gösteren yapılar en önce durumlar ve edimsellerde görülür.
- Sürerlik görünüşüne sahip dillerde, çocuklar ilk olarak sürerlik işaretleyicisini en fazla edimsel eylemlerle kullanmaktadır. Daha sonra bu kullanımı genişleterek tamamlama ve bitirmelerle yapmaktadır.
- Çocuklar sürerlik işaretleyicisini durum eylemleriyle (böyle bir kullanım yanlış bir genişletme kullanımı olacaktır) kullanmazlar.

Shirai ve Andersen (1995), sürerlik ve geçmişin ediniminde bu açıklamaların bir ön-biçimleme/ilk-örnek (prototype theory) durumu sergilediğini savunmaktadır. Çocuğun ilk olarak kullandığı zaman işaretleyicileri birbirine bağlı üç özellik göstermektedir: +son noktalı, +anlık, +sonuç. Başlangıçta çocuk geçmiş zaman işaretleyicilerini sadece aynı özelliklere sahip eylemlerle birlikte kullanacaktır. Kademeli olarak, çocuk ulam sınırını genişletecek ve yetişkin kullanımında olduğu gibi görünüş seçimleri yapacaktır. Ancak o zamana kadar bitirme eylemleri geçmiş biçimbiriminin, edimsel eylemler de sürerlik biçimbiriminin bir ön-biçimlemesidir. Bu varsayımın geçerliliğini açıklamada iki olasılık söz konusudur.

Birinci olasılık "Bickerton (1984)'nın Bioprogram Dil Kuramı"dır. Bu görüşe göre, bazı dilsel yapılar çocukların zihninde bio-programlanmıştır. Durum-süreç ve anlaksal-anlaksal olmayan ayrımı yapabilen çocuklar geçmiş zaman biçimbirimini kullandıklarında zamandan çok anlaksallığı kodlarlar. Geçmiş zaman yapısının kullanımında genelleme hatası yapan çocuklar (comed, goed); sürerlik yapısını gör-, iste- gibi durum eylemleriyle

kullanma hatasını (seeing, wanting demezler) yapmazlar. Bu durum, çocukların doğuştan durum-süreç ayırımının farkında oldukları görüşüne kanıt oluşturmaktadır.

İkinci olasılık ise Olsen ve Weinberg (1999)'ün "Alt Dizi İlkesi (Subset Principle)"yle açıklanabilir. Bu ilkeye göre çocuklar en kısıtlayıcı kuralla başlamaktadır, fakat evrensel dilbilgisini ihlal etmemektedir. Daha sonra (yetişkinler tarafından sağlanan) dilsel girdinin sağladığı olumlu verilere dayanarak, başlangıçta kullandıkları kısıtlayıcı kuralları esnetirler ve hedef dildeki kullanıma uygun olan kuralları değiştirirler yani yetişkin girdisiyle uyumlu olan kuralı benimserler. Çocuklar anadillerini onlara ön-biçimleme/ilk-örnek oluşturan çevre kaynaklı girdiler aracılığıyla edinirler. Bu varsayımı destekleyen Shirai ve Andersen (1995) ile Aksu-Koç (1998) annelerin sağladığı dilsel girdideki geçmiş zaman biçimbirimlerinin dağılımını çocuk konuşmalarında gözlenen dağılımsal biçimin olası nedeni olarak düşünmüşlerdir. Bu görüşe göre çocuğun haritaları aldığı dilsel girdiye benzemektedir. Her iki çalışmanın sonuçları benzerlik göstermektedir. Örneğin, birinci çalışmada, İngiliz anneler çocuklarıyla yaptıkları konuşmalarda büyük çoğunlukla geçmiş zaman çekimlerini bitirme eylemleriyle ve sürerlik işaretleyicilerini edimsellerle kullanmıştır (1995: 751). İkinci sıradaki çalışmada, Türk anneler -dI geçmiş zaman biçimbirimini en sık bitirme eylemleriyle ve -Iyor biçimbirimini edimsel eylemlerle kullanmıştır. Çocukların da benzer şekilde -dI biçimbirimini en sık bitirmelerle ve -Iyor biçimbirimini en sık edimsellerle kullandığı gözlenmiştir (1998: 265).

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Yukarıda özetlenen zaman-görünüş edinimi kuramlarının sağladığı bilgiler ışığında, dilsel girdinin, çocuğun zaman ve görünüş ulamlarını kullanmada gösterdiği yetkinliği açıklayan bir etken olduğu bilinmektedir. Özellikle dil ediniminin hızla tamamlandığının bilindiği erken çocukluk ve okul öncesi dönemde, çocukların çevreleri ile birebir sözlü etkileşimleri kadar, bakıcıları, anneleri ve öğretmenleri aracılığıyla yazılı bir dilsel girdi kaynağı olan hikâye kitapları ile olan etkileşimlerinin edinim sürecindeki yeri ve önemi yadsınamaz. Bu nedenle, bu çalışma, yazılı dilsel girdi niteliği taşıyan, çocuğa okunan veya anlatılan hikâye kitaplarının içerdiği dilsel öğelerin betimlenmesi gerekliliğini ön görür. Okul öncesi dönemde çocuğa yöneltilen yazınsal girdilerin temel özelliklerinin betimlenmesinin edinim çalışmalarına katkı sağlayacağı açıktır.

Bu çalışmada, okul öncesi dönem yaş özellikleri göz önünde bulundurularak 6 (altı) hikâye kitabı kullanılmıştır:

1. *Pttırcık Görgü Kurallarını Öğreniyor* (sesli kitap)
2. *Bulutlardayım. Uçuyorum!...Uçak* (sesli kitap)
3. *Elmer* (çeviri kitap)
4. *Pamuk Meraklı Tavşan* (çeviri kitap)
5. *Benim Minik Kırmızı Balığı* (ödüllü kitap)
6. *Kırmızı Fil'i Gördünüz mü?* (ödüllü kitap)

Bu kitapların seçilme nedenleri; ikisinin sesli kitap olması, diğer ikisinin çeşitli dillere çevrilen çeviri kitabı olması ve son ikisinin de ödül almış kitaplar olmasıdır. Bu kitaplar taranarak bir eylem veri tabanı oluşturulmuş, eylemler Smith (1991)'e ait görünüş ulamı kullanılarak sınıflandırılmış ve elde edilen veriler aşağıdaki sorular çerçevesinde incelenmiştir:

1. Hikâye kitaplarında yer alan eylemler hangi durum türlerinde karşımıza çıkmaktadır?

2. Bu eylemler üye yapısı bakımından nasıl bir dağılım sergilemektedir?
3. Bu eylemler hangi görünüş biçimbirimleri ile işaretlenmiştir?
4. Bu eylemler ile belirteç kullanımı arasındaki ilişki nedir?

Smith'in sınıflaması temel alınarak verilerin nitel ve nicel çözümlenmeleri yapılmıştır. Nitel çözümlenme, Excel programında eylemlerin sözcüksel görünüşleri ulamlandırılarak, üye yapı-biçimbirim ve eylem-belirteç kullanımları belirlenerek; nicel çözümlenme ise elde edilen nitel verilerin veritabanındaki dağılımı ve kullanım sıklığı belirlenerek yapılmıştır.

BULGULAR

Eylem Türleri ve Veri Tabanındaki Dağılımı

Vendler (1967: 149) eylem hal türlerini dört ulamda incelemiştir: durum, etkinlik (edimsel), tamamlama ve başarma (bitirme) eylemleri. Bu ayırım öncelikle durumsal (durum) ve durumsal olmayan (devingen) eylemler (edimseller, tamamlamalar ve bitirmeler) olarak yapılır. Bu ayırımın temelinde devingenlik vardır. Durum (state) eylemleri devingen değildir. Doğasında durağan ya da sabit olma özelliği bulunmaktadır. Smith (1991: 37) durum eylemlerini çiftlik sahibi ol- (own the farm), uzun boylu ol- (be tall) vb. örneklemektedir. Bitirmeler (achievement) tek bir noktaya indirgenmiştir ve diğer devingen eylemlerden anlık olma özelliği ile ayrılır. Shirai ve Andersen (1995: 745) bu durum türünü tanı- (recognize), öl- (die) gibi eylemlerle örneklemektedir. Edimseller (activity) içsel sürerliğe sahiptir; uyu-, kar yağ-, oyna-, yağmur yağ- eylemlerinde olduğu gibi süreç içerir, anlık değildir. Edimsellerin bir hedeften veya üründen oluşan doğal son noktaları yoktur. Smith (1995: 744) bu hal türünü dödür- (revolve), gül- (laugh), vişne ye- (eat cherries) eylemleriyle; Shirai ve Andersen (1995: 744) ise koş- (run), şarkı söyle- (sing), oyna- (play) ve dans et- (dance) eylemleriyle örneklemiştir. Tamamlamalar (accomplishment), edimseller ve bitirmeler ile benzer özellikler taşırlar. Edimsellere benzer olarak, tamamlamalar içsel sürerliğe sahiptir. Bitirmeler gibi bir son noktaları, bir hedefleri vardır. Smith (1991: 49) ile Shirai ve Andersen (1995: 745) tamamlamaların süreç gösterdiğini, tek ve değişmeyen bir son noktaları olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin, ev inşa et- (built) ve sandalye yap- (make a chair) eylemlerinde son nokta evin ve sandalyenin tamamlanmasıdır. Bu nedenle bitmişlik içerirler. Bitirmeler ve tamamlamalar bitmişlik gösteren eylemler olarak gruplanabilir. Vendler (1967)'in deyimiyle içsel sözcüksel görünüş ve Smith (1991)'in deyimiyle durum türü (situation types) görünüşü Tablo 1'de özetlenmiştir:

Tablo 1. Durum Türü Görünüşü

Görünüsel Sınıf / Durum Türü	Tanımı	Anlamsal Özellikleri	Örnek
Durumlar	Edeni olmayan, durağan biçimde gerçekleşen ve sıradan son noktaları olan eylemlerdir.	+durağan, sabit -son noktalı -bitmiş +sürerli -devingen -anlık	kısa boylu ol-
Edimseller	Fiziksel ya da bilişsel süreç içeren, herkeste aynı çağrışımı yapan, keyfi son noktalı eylemlerdir.	-durağan, sabit -son noktalı -bitmiş +sürerli +devingen -anlık	yürü-

Tamamlamalar	Aşamalardan oluşan belli bir süreç, bu sürecin sonunda varılan bir hedef ve hedefe varılmasıyla ortaya çıkan tek, son noktalı eylemlerdir.	-durağan, sabit +son noktalı +bitmiş +sürerli +devingen -anlılık	okula yürü-
Bitirmeler	Kısa süreli, anlık bir zaman dilimiyle sınırlı tek bir noktaya indirgenebilen ve durum değişimi ile sonuçlanan eylemlerdir.	-durağan, sabit +son noktalı +bitmiş -sürerli +devingen +anlılık	kır-

Bu çalışmada, veri tabanı olarak kullanılan altı hikâye kitabında, toplam 242 eylem kullanımı belirlenmiştir. Bu eylemlerin durum türlerine göre dağılımı şöyledir (Bkz.Tablo 2:

Tablo 2. Durum Türü Dağılımı

Eylem	Toplam Eylem Sayısı	Yüzdesi
Durum Eylemleri	62	% 25.6
Edimsel Eylemler	27	% 11.2
Tamamlama Eylemleri	33	% 13.6
Bitirme Eylemleri	120	% 49.6
TOPLAM	242	% 100.0

Bitirme Eylemleri

Bitirme eylemleri, eylem türleri içerisinde çocuk hikâye kitaplarında en sık kullanılan eylem türü olarak belirlenmiştir. Bitirme eylemleri, Akcan (2005)'in ilköğretim 2. sınıf Hayat Bilgisi kitabında yer alan eylem türleri üzerine yaptığı çalışmada ikinci sırada yer almıştır. Demirgüneş (2008)'in ilköğretim 1. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerindeki eylem türleri üzerine yaptığı çalışmada ise birinci sırada yer alarak bu çalışmanın sonucuyla örtüşmekte olduğu görülmüştür. Bu durumun her iki çalışmada da incelenen 'hikâye/anlatı metni yapısından' kaynaklandığı söylenebilir. Veri tabanında karşılaşılan anlık oluş eylemleri de bitirme eylem grubu ana başlığına dâhil edilmiştir. Bu ulamda yer alan eylemler şunlardır (Bkz. Tablo 3):

Tablo 3. Bitirme Eylemleri

Bitirme Eylemleri	de-(merhaba, cik cik, iyi günler, günaydın(2)), de-(27) et-(pırpır 3), karşıla-, cikle-, -havalan-, kaç-(3), kucakla-, kaçış-, kirlet-, seslen-(3), bak-(5), selam ver-, teşekkür et-(2), dur-, misafir gel-, söyle-(2), yanından geç-, yat-(2), uykuya dal-, gör-(9), sor-(7), bul-(6), göster, başla-(2), ortaya çıkmaya başla-, fısılda-, karşılaş-(2), tut-, silkele-, yola koy-, fark etme-, bağır-, takla at-, soluklan-, koy-(6), ver-, çık-(2), fırla-, -otur, yatağa gir-, kapı vurul-, kapıyı aç-,öp-, çıkar-.
--------------------------	--

Durum Eylemleri:

Durum eylemleri, Akcan (2005)'in çalışmasında en sık kullanılan eylem türü olarak belirlenirken, Demirgüneş (2008)'in ve bu çalışmanın veri tabanında ise ikinci sıraya

yerleşmiştir. Bu durumun nedeni olarak, hayat bilgisi ders kitaplarının metin yapısı ve özellikleri ile Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ve bu çalışmada kullanılan hikâye metinlerinin yapısının ve özelliklerinin farklı olması gösterilebilir. Duygu durumu ve bilişsel durum bildiren eylemler Tablo 4'te listelenmiştir:

Tablo 4. Durum Eylemleri

Durum Eylemleri	şaşır-, toz sar-, tozlan-, merak et-, sev-(fikri, uçağı,onu), ol-(ne)(2), tertemiz, pırl pırl, akşam, dikkatli, gün, öyle(2), böyle, kuşku), gözleri kamaş-, gel-(koku), iste-, unut-, otur-, yorul-, düşün-, bil-(6), gerek-, gözüne uyku gir-, bık-, düşün-, şaş-, farkı kal-, dur-(2), hisset-, gülmesi gel-, küçük gel-, dayan-, güledur-, sür-, sığma-, büyü-(2), kaybol-(3), uyu-(3), uyan-, eğik dur-, uyku gel-, gözük-(yorgun), sevin-(2).
------------------------	---

Tamamlama Eylemleri

Tamamlama eylemleri diğer bazı çalışmalarda olduğu gibi (Akcan, 2005) bu çalışmanın veri tabanında da üçüncü sıraya yerleşmiştir. Bu ulamda yer alan eylemlerden çoğu hedef odaklı olduklarından bileşik eylem biçimindedir. Bu çalışmada incelenen hikâye kitaplarında yer alan tamamlama eylemleri şunlardır (Bkz. Tablo 5):

Tablo 5. Tamamlama Eylemleri

Tamamlama Eylemleri	uçak gel-, yüksel-, geç- (2), -git (8), uzan-, izle-, giy-, tak-, uçur-, yardım et-, çiçek aç-, şaka yap-(2), gün kutla-, süsle-, boya-, geçit yap-, gel-(4), götür-, anlat-.
----------------------------	---

Edimsel Eylemler

Çocuk diline bakıldığında, çocukların en çok kullandıkları eylem türü edimsellerdir. Ancak, bu çalışmanın inceleme konusu olan çocuklar için yazılmış metinlerde, edimsel eylemlerin kullanımının son sırada yer alması, Demirgüneş (2008) çalışmasında ise üçüncü sırada yer alması her iki çalışmadaki beklentilere ters düşmüştür. Veri tabanındaki edimsel eylemler şunlardır (Bkz. Tablo 6):

Tablo 6. Edimsel Eylemler

Edimsel Eylemler	yıkan-, uzaklaş-(2), sürtün-, sür-, temizle-(2), yağmur yağdır-, yıka-, uç-(2), ye-(2), iç-, oyna-(3), zıplayıp durma-, bekle-, yuvarlan-, gül-(2), yüz-(2), yağmur yağ-, ip atla-, bulmaya çalış-, yürü-.
-------------------------	--

Eylem Türleri ve Üye Yapılarındaki Dağılımı

Hem bu çalışmada hem de Demirgüneş (2008)'in çalışmasında eylemlerin üye yapılarına bakıldığında, eylem üyelerinin çoğunlukla yalın durumdaki ad öbekleri olduğu görülmüştür. İkinci sırada, yönelme durumundaki ad öbeklerini alan geçişsiz eylem grubunun geldiği, bunları belirtme durumundaki ad öbekleri ile kullanılan geçişli eylem grubunun takip ettiği gözlenmiştir. Bu çalışmada daha sonra sırasıyla çıkma, kalma ve araç durumunda kullanılan ad öbekleri, Demirgüneş (2008)'in çalışmasında kalma, çıkma

ve araç sıralaması şeklinde gerçekleşmiştir. Akcan (2005)'in çalışmasında ise geçişli eylemler çoğunlukla yalın ya da belirtme durumundaki ad öbekleriyle geçişsiz eylemler ise en fazla yönelme durumundaki ad öbekleri ile kullanılmıştır (Bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Eylem Türleri ve Üye Yapılarındaki Dağılımı

Durum	Kullanım Sıklığı	Yüzdesi
Yalın	111	% 42.7
Belirtme	62	% 23.8
Yönelme	69	% 26.5
Kalma	5	% 1.9
Çıkma	10	% 3.8
Araç	3	%1.2
TOPLAM	260	%100.0

Durum Eylemleri-Üye Yapı Etkileşimi

Durum eylemlerine baktığımızda, en sık yalın yapının kullanıldığı, bu kullanımı belirtme üye yapısının takip ettiği görülmektedir (Bkz. Tablo 8).

Tablo 8. Durum Eylemleri-Üye Yapı Dağılımı

Durum	Kullanım Sıklığı	Yüzdesi
Yalın	33	% 51.6
Belirtme	17	% 26.6
Yönelme	7	% 10.9
Kalma	2	% 3.1
Çıkma	5	% 7.8
Araç	-	-
TOPLAM	64	%100.0

Edimsel Eylemler-Üye Yapı Etkileşimi

Edimsel eylemlerin en sık kullandığı ad öbeklerinin yine yalın durumdaki ad öbekleri olduğu gözlenmiştir (Bkz. Tablo 9).

Tablo 9. Edimsel Eylemler-Üye Yapı Dağılımı

Durum	Kullanım Sıklığı	Yüzdesi
Yalın	18	% 67.2
Belirtme	5	% 17.2
Yönelme	4	% 13.8
Kalma	2	% 6.9
Çıkma	-	-
Araç	-	-
TOPLAM	29	%100.0

Tamamlama Eylemleri-Üye Yapı Etkileşimi

Tamamlama eylemlerine bakıldığında, genel kullanımdan bir sapma gözlenmiştir. Yönelme durumu tamamlama eylemleriyle en sık kullanılan durum olmuştur (Bkz. Tablo 10).

Tablo 10. Tamamlama Eylemleri-Üye Yapı Dağılımı

	Kullanım Sıklığı	Yüzdesi
Yalın	9	% 25.0
Belirtme	7	% 19.4
Yönelme	17	% 47.2
Kalma	-	-
Çıkma	2	% 5.6
Araç	1	% 2.8
TOPLAM	36	%100.0

Bitirme Eylemleri-Üye Yapı Etkileşimi

Bitirme eylemlerinde de durum, en sık kullanımın yalın ve yönelme durumundaki ad öbekleri ile kullanıldığı görülmüştür (Bkz. Tablo 11).

Tablo 11. Bitirme Eylemleri-Üye Yapı Dağılımı

	Kullanım Sıklığı	Yüzdesi
Yalın	51	% 38.9
Belirtme	33	% 25.2
Yönelme	41	% 31.3
Kalma	1	% 0.8
Çıkma	3	% 2.3
Araç	2	% 1.5
TOPLAM	131	%100.0

Eylem Çekiminde Yer Alan Biçimbirimlerin Dağılımı

Eylem çekiminde yer alan biçimbirimlerin veritabanı olarak seçilen altı hikâye kitabının oluşturduğu metinlerde kullanımına bakacak olursak, en çok kullanılan biçimbirimlerin -DI ve -miş olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 12). Bu durum hikâye metninin yapısı ile açıklanabilir. Anlatı metinlerinin en önemli özelliklerinden biri de 'olayların ya da durumların zamansal bir dizi halinde sıralanmasıdır (Smith, 2003: 26), çünkü hikâyeler bir sıralılık ilişkisi içinde anlatılan tamamlanmış olayları konu almaktadır.

Tablo 12. Görünüş Biçimbirimleri Dağılımı

Görünüş Biçimbirimi	Sıklık	Yüzde
-DI	132	% 55.0
-miş	39	% 16.3
-Ir	7	% 2.9
-mAlI	5	% 2.1
-Iyor	9	% 3.8
-Iyordu	10	% 4.2
-IrDI	2	% 0.8
-mişDI	16	% 6.7
-Irmış	3	% 1.3
-Iyormış	1	% 0.4
-IyorDI (I)r	1	% 0.4
Çekimsiz	15	% 6.3
TOPLAM	240	%100.0

Veri tabanında kullanılan biçimbirimler ve bunların eylem türlerine göre dağılımına bakıldığında, -DI biçimbiriminin en fazla bitirme eylemleri ile kullanıldığını görürüz ki (Bkz. Tablo 13) bu bulgu alanyazındaki pek çok çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Bitmişlik gösteren biçimbirimler pek çok dilde bitirme ve tamamlamalar ile daha sık kullanılmaktadır.

Tablo 13. -DI Biçimbirimi Dağılımı

-DI görünüş biçimbirimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemleri	21	% 15.9
Edimsel Eylemler	13	% 9.8
Tamamlama Eylemleri	23	% 17.4
Bitirme Eylemleri	75	% 56.8
TOPLAM	132	%100.0

-mİş biçimbirimi alanyazını destekler nitelikte en çok bitirme eylemleri ile kullanılmıştır. Ancak daha sonra kullanılacak eylem türünün tamamlama eylemleri olması beklenirken, -mİş biçimbiriminin durum eylemleri ile kullanımının ikinci sıraya yerleşmesi hikâye metni özellikleriyle açıklanabilir (Bkz. Tablo 14).

Tablo 14. -mİş Biçimbirimi Dağılımı

-mİş görünüş biçimbirimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemleri	11	% 28.2
Edimsel Eylemler	2	% 5.1
Tamamlama Eylemleri	1	% 2.6
Bitirme Eylemleri	25	% 64.1
TOPLAM	39	%100.0

-mİşDI biçimbirimi ise -DI ve -mİş biçimbirimlerinde olduğu gibi bitirme ve durum eylemleri ile sık kullanılmıştır (Bkz. Tablo 15).

Tablo 15. -mİşDI Biçimbirimi Dağılımı

-mİşDI görünüş biçimbirimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemleri	7	% 43.8
Edimsel Eylemler	2	% 12.5
Tamamlama Eylemleri	2	% 12.5
Bitirme Eylemleri	5	% 31.3
TOPLAM	16	%100.0

-mİşDI biçimbirimi tüm eylemlerle az kullanılan bir biçimbirim olarak görülmektedir. Eylemlerle hiçbir çekimin kullanılmaması bu veri tabanında beklenilmeyen bir durum oluşturmuştur (Bkz. Tablo 16), çünkü hikâye metninin yapısı artarda olayları aktarırken çekimli eylem kullanmayı gerektirir. Ancak anlatı metninde bu eylemler arka planı kodlamak için kullanılabilir.

Tablo 16. Çekimsiz eylem kullanımı

Çekimsiz		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemleri	3	% 20.0
Edimsel Eylemler	2	% 13.3
Tamamlama Eylemleri	3	% 20.0
Bitirme Eylemleri	7	% 46.7
TOPLAM	15	%100.0

Aşağıdaki tablolardan (tablo 17, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23) da anlaşıldığı gibi -IyorDI, -Iyor, -Ir, -mAll, -Irmış, -Irmış, -Irmış ve -IyorDI (I)r biçimbirimleri veri tabanında -DI, -mIş, -mIşDI biçimbirimleri kadar tüm eylem türleriyle sık kullanılmamıştır. Bu hikâye metni yapısı ve özellikleri dikkate alındığında beklenen bir bulgu niteliğindedir.

Tablo 17. -IyorDI görünüş biçimbirimi dağılımı

-IyorDI görünüş biçimbirimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemleri	7	% 70.0
Edimsel Eylemler	3	% 30.0
TOPLAM	10	%100.0

Tablo 18.- Iyor görünüş biçimbirimi dağılımı

-Iyor görünüş biçimbirimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemleri	6	% 66.7
Edimsel Eylemler	2	% 22.2
Tamamlama Eylemleri	-	-
Bitirme Eylemleri	1	% 11.1
TOPLAM	9	%100.0

Tablo 19. -Ir görünüş biçimbirimi dağılımı

-Ir görünüş biçimbirimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemleri	2	% 28.6
Edimsel Eylemler	-	-
Tamamlama Eylemleri	1	% 14.3
Bitirme Eylemleri	4	% 57.1
TOPLAM	7	%100.0

Tablo 20. -mAll görünüş biçimbirimi dağılımı

-mAll görünüş biçimbirimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemleri	2	% 40.0
Edimsel Eylemler	1	% 20.0
Tamamlama Eylemleri	1	% 20.0
Bitirme Eylemleri	1	% 20.0
TOPLAM	5	%100.0

Tablo 21. - İrmiş görünüş biçim birimi dağılımı

-İrmiş görünüş biçim birimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemleri	1	% 33.3
Edimsel Eylemler	-	-
Tamamlama Eylemleri	2	% 66.7
Bitirme Eylemleri	-	-
TOPLAM	3	%100.0

Tablo 22. -İrDI görünüş biçim birimi dağılımı

-İrDI görünüş biçim birimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemi	1	% 50.0
Edimsel Eylem	1	% 50.0
TOPLAM	2	%100.0

Tablo 23. -İyormiş görünüş biçim birimi dağılımı

-İyormiş görünüş biçim birimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Edimsel Eylem	1	% 100.0
TOPLAM	1	%100.0

Tablo 24. -İyorDI (İ)r görünüş biçim birimi dağılımı

-İyorDI (İ)r görünüş biçim birimi		
Durum Türü	Sıklık	Yüzde
Durum Eylemi	1	% 100.0
TOPLAM	1	%100.0

Akcan (2005)'in çalışmasında incelenen tüm eylemler ile en çok kullanılan biçimbirimlerin sırasıyla -İr ve -DI biçimbirimleri olduğu; -İr biçimbiriminin en çok durum eylemleriyle; -DI biçimbiriminin ise en fazla bitirme eylemleri ile kullanıldığı ortaya konmuştur. Demirgüneş (2008)'in çalışmasında en çok kullanılan biçimbirimler sırasıyla -DI ve -İr olmuştur. -DI biçimbirimi en çok bitirme eylemleri ile, -İr biçimbirimi ise en sık durum eylemleri ile kullanılmıştır. Bu çalışmada en çok kullanılan biçimbirim ise -DI olmuştur. -DI biçimbirimi en çok bitirme eylemleri (75 defa) ile ikinci olarak da durum eylemleriyle (21 defa) kullanılmıştır. -miş biçimbirimi ise bitirme (25 defa) ve durumlarla (11 defa) kullanılan ikinci sıradaki biçimbirim olmuştur. Alanyazındaki tüm bu çalışmalarda, en sık kullanılan eylem türünün bitirme eylemleri olması ve bu eylem türünün bitmişlik/geçmiş bildiren -DI biçimbirimiyle kullanılması edinim sürecini açıklayan Görünüş Varsayımı'nı destekler niteliktedir.

Eylem Türleri ve Belirteç Kullanımında Dağılımı

Bu çalışmanın veri tabanında öncelikle tüm belirteçler türlerine göre ayrılmıştır (Bkz. Tablo 25). Ancak, eylem-belirteç türü etkileşimi göz önüne alındığında ve zaman belirteçlerinin eylemin gerçekleşme zamanı ve durumunu belirledikleri dikkate

alındığında, görünüş değerinin saptanmasındaki önemi nedeniyle zaman belirteçleri asıl olarak incelenmiştir.

Zaman belirteçleri herhangi bir eylemin gerçekleşme zamanını ve durumunu belirlemektedir. Ayrıca, bu belirteçler içinde yer aldığı tümcenin görünüş değerini belirlemede etkilidir (Gökmen, 2003). Smith (1991: 155) zaman odaklı, sürerlik, tamamlama ve sıklık belirteçlerinin hepsinin genellikle tüm dillerde görüldüğünü ve doğrudan görünüş sistemini etkilediklerini belirtmiştir.

Tablo 25. Belirteç türleri ve hikâyelerdeki sözcüksel dağılımları

Belirteç Türü		Belirteçlerin Sözcüksel Çeşitlenişi
Zaman Belirteci	Zaman Odaklı	O gün, hemen (2), bu sırada, ...DEn sonra (2), bahar günü, ...ken (5), biraz sonra, bir zamanlar, kimi zaman, bir gece, ...-IncA (4), ...-DIĞI zaman (5), sonra (6), biraz önce, bu kez, bir süre sonra, zaman zaman, sonunda (2), güledursunlar, bu gün, ertesi sabah, sabah, bir anda, o gece (2), bir gece önce, önce(2), dün, dün akşam, tam bu sırada,
	Sürerlik	...-IncAyA dek, o zamana kadar, o günden beri, akşama kadar
	Sıklık	Tekrar, yine, her seferinde, ...-Dlkca, hala, hiç, her yıl, yılda bir gün, hep, ilk kez
	Tamamlama	Artık (2), biraz, bu kadar, pek uzun
Niteleme Belirteci		Neşeyle, kirli tozlu, bir güzel, pırl pırl, keyifle, hızlı, sessizce (2), sessiz sessiz, mihlanmış gibi, hızla, rahatça, kolayca
Ölçü Belirteci		Çok (7)
Soru Belirteci		Ne (2)
Yer Belirteci		O yana bu yana, sağına soluna
Olasılık Belirteci		Belki
Kesinlik Belirteci		Hiç kuşkusuz

Veri tabanında belirlenen zaman belirteçlerinden, zaman odaklı belirteçler tüm eylem türleriyle en çok kullanılan belirteç olmuştur (Bkz. Tablo 26). Ancak bunlar en çok bitirme eylemleri ile kullanılmıştır. Bu belirteç türünün durum eylemleri ve tamamlama eylemleri ile olan kullanım sıklığı aynıdır. Zaman odaklı belirteçler en az edimsel eylemler ile kullanılmıştır. Sürerlik, sıklık ve tamamlama belirteçleri çok az kullanılmıştır. Bu durumun nedeni olarak, veri tabanının altı hikâye kitabı ile sınırlandırılmış olması ve bu hikâyelerin konusunun belirteç kullanımına uygun olmaması gösterilebilir.

Tablo 26. Zaman odaklı belirteçlerin eylem türleriyle kullanımı

Zaman Belirteçleri	Hal Türleri	Sıklık	Ulam içinde Yüzde
Zaman Odaklı Belirteçler (20)	Durum Eylemleri	4	% 20.0
	Edimsel Eylemler	3	% 15.0
	Tamamlama Eylemleri	4	% 20.0
	Bitirme Eylemleri	9	% 45.0

	TOPLAM	20	%100.0
Sürerlik Belirteçleri (3)	Durum Eylemleri	-	-
	Edimsel Eylemler	1	% 33.3
	Tamamlama Eylemleri	-	-
	Bitirme Eylemleri	2	%.% 66.7
	TOPLAM	3	%100.0
Sıklık Belirteçleri (7)	Durum Eylemleri	1	% 14.3
	Edimsel Eylemler	-	-
	Tamamlama Eylemleri	3	% 42.9
	Bitirme Eylemleri	3	% 42.9
	TOPLAM	7	%100.0
Tamamlama Belirteçleri (4)	Durum Eylemleri	4	% 100.0
	Edimsel Eylemler	-	-
	Tamamlama Eylemleri	-	-
	Bitirme Eylemleri	-	-
	TOPLAM	4	%100.0

Bu çalışma, Gökmen (2003)'in çocuk dili ile Gökmen (2004)'in yetişkin dili ve Esmer (2008)'in ergen dili üzerine yaptığı çalışmalarla benzer sonuçlar göstermiştir.

Gökmen (2003)'in çalışmasında da 2,5-4,0 yaş arası çocukların en çok kullandığı belirteç türü zaman odaklı belirteçler olmuştur. Zaman odaklı belirteçlerin bütün durum türleri ile yüksek kullanım sıklığı sergilediği ancak en fazla tamamlama durum türüyle birliktelik göstermiştir. Daha sonra bitirmeler ile kullanılmıştır. Bu çalışmayla benzerlik gösteren bir diğer sonuç, Gökmen'in çalışmasında da sürerlik belirteçlerinin birinci yaş grubunun veritabanındaki durum, edimsellik, tamamlama ve bitirme durum türleriyle kullanımı hiç görülmemiş; ikinci yaş grubunda ise sıklık değerlerine bakıldığında çok az kullanıldığı görülmüştür.

Gökmen (2004) yetişkin dili ve Esmer (2008) ergen dili çalışmalarında da zaman odaklı belirteçler en yüksek kullanım sıklığı sergilemiştir. Gökmen (2004) çalışmasında yetişkinler zaman odaklı belirteçleri en sık durum türüyle sonra tamamlama ve bitirmelerle kullanmıştır. Esmer (2008) 12-14 yaş arası on ergen ile gerçekleştirdiği çalışmasında, zaman odaklı belirteçlerin her durum türüyle her yaş grubunda kullanıldığını; birinci grubun zaman odaklı belirteçleri bitirme durum türüyle, ikinci yaş grubunun ise bu tür belirteçleri durum hal türüyle kullandığı bulgulanmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının dil gelişimlerini desteklemek için çocukların fiziksel, bilişsel ve ruhsal gelişim özellikleri göz önüne alınarak yazılmış altı hikâye kitabının oluşturduğu veri tabanı; eylem durum türleri, eylem-üye yapısı dağılımı, eylem-biçimbirim etkileşimi ve eylem-belirteç kullanımı bakımından incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları şu biçimde özetlenebilir: Hikâye kitaplarında 242 eylem kullanılmıştır. Bu sayının önemli bölümünü bitirme ve durum eylemleri oluşturmaktadır. Eylemlerin üye yapılarına bakıldığında, eylem üyelerinin çoğunlukla yalın durumdaki ad öbekleri olduğu görülmektedir. İkinci sırada, yönelme durumundaki ad öbeklerini alan geçişsiz eylem grubunun geldiği, bunları belirtme durumundaki ad öbekleri ile kullanılan geçişli eylem grubunun takip ettiği görülmektedir. Hikâye metninin özelliklerine uygun

olarak, bitmişlik/geçmiş gösteren -DI ve -miş biçimbirimleri en fazla bitirme eylemleriyle kullanılmıştır. Veri tabanında belirlenen zaman belirteçlerinden, zaman odaklı belirteçler tüm eylem türleriyle en çok kullanılan belirteç türü olmuştur. Bu belirteç türünün durum eylemleri ve tamamlama eylemleri ile olan kullanım sıklığı aynıdır. Zaman odaklı belirteçler en az edimsel eylemlerle, sürerlik, sıklık ve tamamlama belirteçleri tüm eylem türleriyle çok nadir kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akcan, P. İ. (2005). 'Edinim sürecinde görünüş: İlköğretim ikinci sınıf hayat bilgisi kitaplarındaki eylemler, durum türleri ve görünüş etkileşimi'. *Dil Dergisi*, 130, Ekim-Kasım-Aralık, Ankara.
- Aksu-Koç, A. (1998). 'The role of input vs. universal predispositions in the emergence of tense-aspect morphology: evidence from Turkish'. *First Language* 18, 54, Ss. 255-280. October.
- Avcı, F. (2008). *Benim minik kırmızı balığım*. 2007 Tudem Edebiyat Ödülleri Resimli Kitap Yarışması Mansiyon Ödülü. İzmir: Tudem.
- Avcı, F. (2006). *Kırmızı Fil'i Gördünüz mü?*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Andersen, R.W. ve Shirai, Y. (1996). 'The primacy of aspect in first and second language acquisition: The pidgin-creole connection'. In: W.C Ritchie ve T.K. Bhatia (eds.) *Handbook of Second Language Acquisition*, Ss. 527-570. San Diego, CA: Academic Press.
- Benzer, A. (2009). *Türkçede zaman, görünüş ve kiplik*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- ...Bulutlardayım. Uçuyorum!...Uçak. İstanbul: Bilgi Evim Yayın Evi.
- Bickerton, D. (1984). 'The language bioprogram hypothesis'. *The Behavioral and Brain Sciences*, 7, Ss. 173-221.
- Brun, D., Avrutin, S. ve Babyonyshev M. (1999). 'Aspect and its temporal interpretation during the optional infinitive stage in Russian'. In: A. Greenfield, H.Littlefield, C.Tano (eds.) *Proceedings of the 23th Boston Univesity Conference on Language Development*, Vol.2, Ss. 120-131. Cascadilla Press.
- Demirgüneş, S. (2008). 'Türkçede görünüş ve dilbilgisel zaman: Türkçe 1. Sınıf ders kitabı örneğinde eylem türleri, üye yapı, biçimbirim ve belirteç etkileşimi'. *Dil Dergisi* 140, Nisan-Mayıs-Haziran, Ankara.
- Erguvanlı-Taylan, E. (1996). 'The parameter of aspect in Turkish'. A. Konrot (Ed.) *Modern Studies in Turkish Linguistics: Proceedings of the 6th International Conference on Turkish Linguistics içinde*, Ss. 153-168.
- Erguvanlı-Taylan, E. (2001). *The verb in Turkish: "On the Relation Between Temporal/Aspectual Adverbs and the Verb Form in Turkish"*. Amsterdam: John Benjamins Yayınevi.

- Erkman-Akerson, F. (1994). 'Türkçe yüklemde görünüş, zaman ve kip'. *VIII. Dilbilim Kurultayı*. İstanbul: İletişim Fakültesi Yayınevi.
- Esmer, E. (2008). 'Ergen dili yazılı anlatı metinlerinde zaman belirteci-Hal türü etkileşimi'. *Dil Dergisi*, 142. Ekim-Kasım-Aralık.
- Gökmen, S. (2003). 'Görünüm kuramı çerçevesinde zaman belirteci-hal türleri etkileşimi'. A. Eziler-Kıran, E. Korkut ve S. Ağildere (ed.). *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, 82-97. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Gökmen, S. (2004). 'Yetişkin dili sözlü anlatı metinlerinde zaman belirteci-Hal türü etkileşimi'. *Dil Dergisi*, 125, Ss. 7-23.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish a comparative grammar*. London ve New York: Routledge Yayınevi.
- McKee, D. (1989). *Elmer*. Çev. Aslı Motchane. 2007 Ankara: Kır Çiçeği Yayıncılık ve Ticaret Ltd. Şti.
- Olsen, M.B. ve Weinberg, A. (1999). 'Innateness and the acquisition of grammatical aspect via lexical aspect.' In: A. Greenfield, H.Littlefield, C.Tano (eds.) *Proceedings of the 23th Boston University Conference on Language Development*, Vol. 2, Ss. 528-540. Cascadilla Press.
- ... *Pamuk meraklı tavşan*. 1998 Grandreams limited. Türkiye'de yayın hakları: 2003 İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- ...*Pıtırıcık görgü kurallarını öğreniyor*. Pati Sesli Kitaplar. İstanbul: Pati Eğitim Gereçleri ve Elektronik Ltd. Şti.
- Radford, A. (1990). *Syntactic theory and the acquisition of English syntax: The Nature of Early Child Grammars of English*. Oxford: Blackwell.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. I. Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Smith, C. (1991, 1997). *The parameter of aspect*. Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Smith, C. (2003). *Modes of discourse: The Local Structure of Texts*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Shirai, Y. ve Andersen, R.W. (1995). 'The acquisition of tense-aspect morphology: A Prototype Account'. *Language* 71, Ss. 743-762.
- Uzun, N. E. (1998). *Dilbilgisinin temel kavramları Türkçe üzerine tartışmalar*. Ankara.
- Vendler, Z. (1967). *Linguistics in Philosophy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.